

De Jeugdpeiling is een instrument met als doel op systematische wijze ontwikkelingen en trends in riskante gewoonten van jongeren in kaart te brengen. Hierbij is de aandacht gericht op gedrag met betrekking tot risicofactoren die een meer dan gemiddelde kans geven op verlies van maatschappelijke binding en op het ontstaan van problemen op één of meer leefgebieden van jongeren; in de thuissituatie, op school, in de vrije tijd en in de omgang met leeftijdsgenoten. In het bijzonder gaat de aandacht uit naar riskante gewoonten met betrekking tot gezondheid, leefstijl en criminaliteit.

De Jeugdpeiling is eerder uitgevoerd in 1996 en 1998. De Jeugdpeiling bestaat uit een schriftelijke enquête voor jongeren met vragen over school en gezin, vriendengroep, gezondheid, leefstijl en criminaliteit.

Aan de Jeugdpeiling 2002 hebben ruim 2.600 jongeren in de leeftijd van 9 tot en met 17 jaar deelgenomen. De resultaten van deze peiling worden gepresenteerd in de volgende fact sheets:

- 1 Jongeren in de stad
- 2 Achtergrond en thuissituatie
- 3 Leefstijl
- 4 Jongeren en school
- 5 Criminaliteit
- 6 Sport en vrijetijdsbesteding
- 7 Ouders en vrienden
- 8 Cumulatie van problematiek
- 9 Conclusies en aanbevelingen

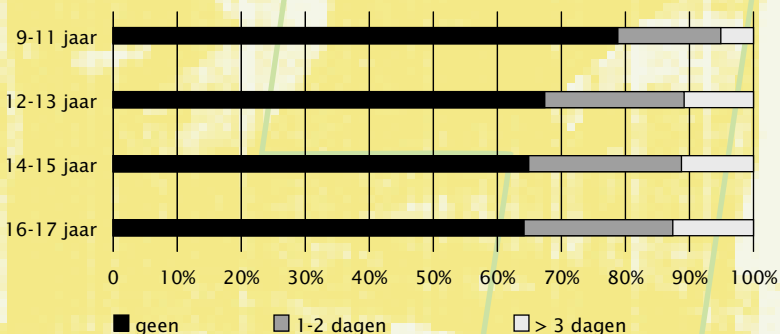
Jongeren brengen veel tijd door in het onderwijs. Uit onderzoek blijkt dat het merendeel van de jongeren graag en gemotiveerd naar school gaat. Er is echter ook een groep jongeren die minder plezier aan school beleeft. De school kan voor hen bedreigend zijn of niet aansluiten op hun mogelijkheden. De mogelijke gevolgen zijn divers: psychosociale problemen, spijbelgedrag, vroegtijdig schoolverlaten. In deze fact sheet wordt ingegaan op enkele onderwijsgerelateerde problemen: de mate van verzuim als gevolg van ziekte en spijbelen, pesten en gepest worden. Verder komen schoolbeleving en voorlichting op school over riskant gedrag aan bod.

Schoolverzuim

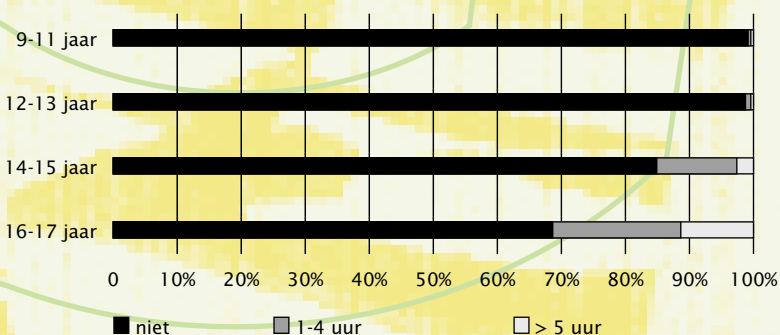
Twee belangrijke redenen waarom leerlingen niet op school verschijnen zijn ziekte en spijbelen. Figuur 1 laat een overzicht zien van het aantal dagen dat leerlingen ziek zijn en figuur 2 van

het aantal keren dat leerlingen zeggen te spijbelen. Voor beide figuren is een onderscheid aangebracht in leeftijds categorieën.

Figuur 1 Aantal dagen ziekteverzuim in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek

Figuur 2 Aantal uren spijbelen in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek

Uit figuur 1 valt op te maken dat ziekteverzuim samenhangt met leeftijd. Hetzelfde geldt voor spijbelen (figuur 2). In de oudere leeftijdscategorieën spijbelen meer jongeren en spijbelen daarnaast ook vaker. Jongeren van 9-11 jaar spijbelen vrijwel nooit. In de groep 16-17-jarigen spijbelt ruim 10 procent meer dan vijf uur, in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek.

Voor een aantal achtergrondkenmerken is nagegaan of deze samenhangen met spijbelgedrag (tabel 1). Meisjes spijbelen beduidend meer dan jongens (21 tegen 14 procent). Ook gezinssituatie hangt samen met spijbelgedrag. Het aandeel jongeren uit onvolledige gezinnen dat ten minste één uur heeft gespijbeld is een kwart. Voor jongeren uit volledige gezinnen bedraagt dit aandeel 16 procent.

Het aandeel spijbelaars neemt af naarmate het gezinsinkomen hoger wordt. Van jongeren uit gezinnen met een laag inkomen spijbelt 26 procent, 13 procent van de jongeren uit gezinnen met een hoog inkomen vertoont hetzelfde gedrag.

Tussen stadsdelen zijn weinig verschillen te ontdekken in het spijbelgedrag. Het aandeel spijbelaars voor jongeren die in het stadsdeel Binnenstad/Centrum wonen bedraagt 30 procent. Jongeren uit Hoogkerk spijbelen het minst, 11 procent geeft aan minstens één uur te hebben gespijbeld.

In het Voortgezet Speciaal Onderwijs wordt weinig gespijbeld, in verhouding tot de andere schoolsoorten. Vijf procent heeft de vier weken voorafgaand aan het onderzoek minstens één uur gespijbeld. In het MBO wordt relatief veel gespijbeld, hier bedraagt het aandeel spijbelaars 31 procent.

Tabel 1 Samenhang tussen spijbelgedrag en achtergrondkenmerken

Kenmerk	Mate van spijbelen
Geslacht	+
Etnische achtergrond	o
Gezinssituatie	+
Gezinsinkomen	+
Schooltype	+
Stadsdeel	+

o : Geen samenhang

+: Wel samenhang

Tabel 2 Spijbelen naar schoolsoort (percentage spijbelaars en gemiddeld aantal uren dat men spijbelt)

Schoolsoort	Percentage spijbelaars	Gemiddeld aantal uren
Gymnasium	24%	4
VWO	17%	3
HAVO	22%	3
VMBO, theoretische leerweg	12%	6
VMBO, beroepsg. Leerweg	12%	8
Voortgezet Speciaal Onderwijs	5%	6
MBO	31%	5
Anders	17%	7
Totaal	18%	5

Pesten

Pesten is een ernstig en veel voorkomend verschijnsel. De afgelopen jaren is er dan ook veel aandacht besteed aan het pesten van medeleerlingen op school. Zo zijn er verschillende gemeentelijke en landelijke campagnes gevoerd om het pestgedrag te verminderen. Onderzoek heeft aangetoond dat gepest worden samenhangt met een lage competentie en een algeheel minder goed functioneren van het slachtoffer.¹

In de enquête is een aantal vragen gesteld over pesten en gepest worden. Gevraagd is hoe vaak jongeren zelf slachtoffer zijn van pesterijen op school (tabel 3) en hoe vaak jongeren zich op school aan pesten schuldig maken (tabel 4).

Slachtoffer

Op jongere leeftijd (met name in het basisonderwijs) zijn meer jongeren slachtoffer van pesten dan op latere leeftijd (voortgezet onderwijs). Het aandeel slachtoffers van pesterijen (regelmatig en vaker gepest) bedraagt voor 9-11 jarigen 15 procent. Voor 16-17 jarigen is dit aandeel slachtoffers gezakt naar 3 procent.

Dader

Tabel 4 geeft een overzicht van het aantal keren dat leerlingen aangeven zelf mee te hebben gedaan aan het pesten van medeleerlingen. Het aandeel jongeren dat regelmatig of vaker pest ligt zo rond de 5 procent en is voor alle leeftijdscategorieën min of meer gelijk.

Samenhang slachtoffers en daders

Naast de inventarisatie van het aantal keren dat leerlingen gepest worden of meedoen aan pesten, is tevens nagegaan of tussen beide verschijnselen een samenhang bestaat. Voor zowel 9-11 jarigen als 12-17 jarigen is sprake van een zwak verband tussen daders en slachtoffers van pesten.

Slachtoffers en daders naar achtergrond

Voor daders en slachtoffers van pesten is ook nagegaan of er een verband is met enkele andere (achtergrond)kenmerken. Dit is alleen gedaan voor de 9-11 jarigen. Zoals is gebleken is bij deze groep de problematiek veruit het grootst. Alleen voor wat betreft geslacht en gezinssituatie is een matig verband gevonden met het meedoen aan pesten. Jongens pesten wat vaker dan meisjes (37 tegen 27 procent). Voor jongeren van 9-11 jaar uit onvolledige gezinnen geldt dat ze iets vaker pesten dan jongeren uit volledige gezinnen (38 tegen 30 procent). Bij slachtoffers van pesten werd geen verband met de onderzochte achtergrondvariabelen geconstateerd. Bij deze groep werd wel een sterke samenhang tussen pesten en schoolverzuim vastgesteld.

Tabel 3 Aantal keren gepest in het schooljaar

Aantal keren gepest	9-11 jaar	12-13 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar
Ik ben niet gepest	62%	80%	88%	94%
1-2 keer gepest	23%	11%	5%	2%
Regelmatig gepest	4%	2%	1%	0%
Ongeveer 1 keer per week	5%	5%	3%	2%
Verschillende keren per week	6%	2%	2%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Tabel 4 Aantal keren zelf meegedaan aan pesten in het schooljaar

Medeleerlingen pesten	9-11 jaar	12-13 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar
Nooit medeleerlingen gepest	68%	68%	74%	82%
1-2 keer	27%	28%	20%	13%
Regelmatig	1%	1%	1%	1%
Ongeveer 1 keer per week	2%	2%	2%	2%
Verschillende keren per week	2%	1%	1%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100%

¹ Woldringh, C.I. en Peeters, J.M. (1995). De relatie tussen risico- en protectieve factoren en het functioneren van het kind. Nijmegen: Instituut voor toegepaste Sociale wetenschappen.

Schoolbeleving

In de enquête is een tiental vragen opgenomen over schoolbeleving. Drie dimensies zijn hierbij te onderscheiden: 'schoolplezier', 'omgang met andere leerlingen', en 'begrijpen van de lesstof'. De drie dimensies zijn op te vatten als afzonderlijke schalen. Op elke schaal kan een maximale score van 10 punten worden behaald. Hoe hoger de score, hoe gunstiger. In tabel 5 zijn de scores op de drie schalen opgedeeld in vijf intervallen en onderverdeeld naar leeftijdscategorieën. Op deze manier wordt een indicatie verkregen van het aandeel jongeren dat gunstig, gemiddeld, of ongunstig scoort. Ook zijn de gemiddelde schaalscores weergegeven.

Schoolplezier

Jongeren gaan met minder plezier naar school als ze ouder worden. Jongeren van 9-11 jaar behalen een gemiddelde score van 7,2 op de schaal 'schoolplezier'. Dit gemiddelde daalt naar 6,4 voor jongeren van 14-15 jaar en blijft daarna gelijk. Bij de oudere leeftijdscategorieën is met name het aandeel dat hoog tot zeer hoog scoort lager. Een groep van 1 à 2 procent heeft een zeer lage score. Dit geldt voor alle leeftijdscategorieën.

Omgang met andere leerlingen

Wanneer jongeren naar het voortgezet onderwijs gaan, vinden ze meer voldoening in de omgang met andere leerlingen. Jongeren van 9-11 jaar scoren gemiddeld een 7,6 en voor de 12-13 jarigen is de gemiddelde score een 8,0. Vanaf 12 jaar scoort ongeveer de helft van de jongeren 9-10 punten (zeer goed) op de schaal, een forse toename ten opzichte van de 29 procent voor de 9-11 jarigen. Er is vrijwel geen enkele leerling die laag tot zeer laag scoort op de schaal 'omgang met andere leerlingen'.

Begrijpen van de lesstof

In de hogere klassen van het voortgezet onderwijs hebben jongeren meer moeite met het begrijpen van de lesstof. De gemiddelde schaalscore voor het begrijpen van de lesstof neemt af van 7,1 voor 9-11 jarigen naar 6,5 voor 16-17 jarigen. In tabel 5 is te zien dat het aandeel dat zeer hoog scoort behoorlijk afneemt met de leeftijd. Het aandeel dat laag tot zeer laag scoort neemt daarentegen iets toe als de jongeren ouder worden. Dit geldt ook voor het aandeel jongeren dat 5-6 punten (matig/voldoende) scoort.

Schoolbeleving en achtergrondkenmerken

Voor een aantal achtergrondkenmerken is nagegaan of deze samenhang vertonen met de drie schalen van schoolbeleving (tabel 6). Gezinsituatie en schooltype blijken een samenhang te hebben met de schalen 'schoolplezier' en 'omgang met andere leerlingen'.

Tabel 5 Frequentieverdeling van de drie schaalscores voor schoolbeleving, onderverdeeld naar leeftijdscategorieën

schaalscore	9-11 jaar	12-13 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar
<i>schoolplezier</i>				
1-2 (zeer laag)	1%	2%	1%	2%
3-4 (laag)	5%	7%	10%	5%
5-6 (matig/voldoende)	28%	31%	44%	44%
7-8 (hoog)	43%	48%	41%	41%
9-10 (zeer hoog)	23%	12%	5%	8%
gemiddelde score	7,2	6,9	6,4	6,4
<i>Omgang met andere leerlingen</i>				
1-2 (zeer laag)	0%	0%	0%	0%
3-4 (laag)	1%	0%	1%	0%
5-6 (matig/voldoende)	25%	18%	15%	18%
7-8 (goed)	46%	30%	32%	34%
9-10 (zeer goed)	29%	51%	53%	49%
gemiddelde score	7,6	8,0	8,1	7,9
<i>Begrijpen van de lesstof</i>				
1-2 (zeer laag)	0%	0%	0%	1%
3-4 (laag)	2%	2%	8%	5%
5-6 (matig/voldoende)	35%	30%	38%	48%
7-8 (goed)	45%	56%	47%	41%
9-10 (zeer goed)	18%	12%	6%	6%
gemiddelde score	7,1	7,0	6,6	6,5

Jongeren uit onvolledige gezinnen scoren minder goed voor schoolplezier en omgang met andere leerlingen dan jongeren uit volledige gezinnen (respectievelijk 6,4 tegen 6,7 en 7,8 tegen 8,1). Jongeren die het Voortgezet Speciaal Onderwijs volgen scoren op de schaal 'schoolplezier' een 6,2. Hiermee scoren zij duidelijk lager dan gemiddeld. Leerlingen van het VWO en de HAVO lijken het meeste plezier in school te hebben, de gemiddelde scores bedragen 6,7 en 6,8. Ook als het gaat om omgang met andere leerlingen hebben jongeren uit het Voortgezet Speciaal Onderwijs gemiddeld de laagste score, een 7,4. De overige onderwijstypen scoren allen rond de 8,0.

Gezinsinkomen vertoont een samenhang met alle drie schalen. Schoolplezier neemt af naarmate het gezinsinkomen lager is. Wanneer het gezinsinkomen hoog is, wordt gemiddeld een 7,1 gescoord voor schoolplezier. Bij een middeninkomen is de score gemiddeld nog een 6,6 en als sprake is van een laag gezinsinkomen neemt de gemiddelde score verder af naar een 6,2. Voor de omgang met andere kinderen en het begrijpen van de lesstof is een zelfde samenhang zichtbaar; de gemiddelde scores nemen af als het gezinsinkomen lager wordt.

Tabel 6 Samenhang tussen de drie schalen van schoolbeleving en achtergrondkenmerken (12-17 jaar)

Kenmerk	Schoolplezier	Omgang met andere leerlingen	Begrijpen van de lesstof
Geslacht	o	o	o
Etnische achtergrond	o	o	o
Gezinssituatie	+	+	o
Gezinsinkomen	+	+	+
Schooltype	+	+	o
Stadsdeel	o	o	o

o : Geen samenhang

+: Wel samenhang

Voorlichting

Aan leerlingen van 12-17 jaar is gevraagd of op school voldoende voorlichting wordt gegeven over de gevaren van riskante gewoonten. Tabel 6 laat zien in welke mate op school is voorgelicht over roken, alcohol, drugs, AIDS, pesten en veiligheid op school.

Over pesten en veiligheid op school wordt op school de meeste voorlichting gegeven. Respectievelijk 18 en 26 procent van de jongeren is nooit over deze onderwerpen voorgelicht. Een aanzienlijk aandeel vindt zelfs dat er over deze onderwerpen te veel voorlichting wordt gegeven.

Meer dan de helft van de jongeren antwoordt dat geen voorlichting is gegeven over AIDS. Een opvallend groot deel van de jongeren die melden dat dat wel is gebeurd, geeft aan dat die voorlichting niet toereikend was.

De mate van voorlichting over de onderwerpen 'roken', 'drinken' en 'drugs' laten een gelijksoortig beeld zien. Ongeveer een derde geeft aan dat nooit voorlichting is gegeven.

Tabel 7 Mate van voorlichting over onderwerpen met betrekking tot riskant gedrag

Onderwerp	Mate van voorlichting				totaal
	teveel	genoeg	niet genoeg	nooit	
Roken	5%	51%	13%	31%	100%
Alcohol	4%	47%	13%	36%	100%
Drugs	5%	44%	15%	36%	100%
AIDS	3%	28%	16%	53%	100%
Pesten	15%	51%	16%	18%	100%
Veiligheid op school	10%	47%	17%	26%	100%

Opvang thuis

Aan alle jongeren is gevraagd of er thuis opvang is als ze uit school komen. In tabel 8 is aangegeven waar jongeren na schooltijd naar toe gaan.

Bijna één op de acht van de jongeren is alleen thuis na schooltijd, dit ondanks het gegeven dat meer ouders zijn gaan werken in deeltijd. Een op de 10 jongeren gaat na schooltijd regelmatig naar een vriend of vriendin. Net als voorgaande jaren is het verblijf bij familieleden na schooltijd niet erg populair. Vervolgens is gekeken of de leeftijd van jongeren invloed heeft op de tijdsbesteding na schooltijd. Hoe ouder de jongere des te vaker hij/zij een leeg huis na schooltijd aantreft. Oudere jongeren gaan ook vaker 'ergens anders heen', Bij vrienden op bezoek gaan lijkt niet aan een bepaalde leeftijdscategorie gebonden.

Aan jongeren in de leeftijd 9-11 jaar is gevraagd of ze op bepaalde dagen tussen de middag op school overbleven en of ze één of meer keer per week gebruik maken van de naschoolse opvang (NSO) (tabel 9).

Bijna 60 procent van de kinderen tussen 9-11 jaar blijft wel eens over tussen de middag. Tussen de verschillende stadsdelen varieert dit percentage behoorlijk. De hoogste percentages zijn te vinden in het Centrum en Zuid, respectievelijk 74 en 70 procent. De percentages in Noordwest en Hoogkerk zijn met 32 en 39 procent een stuk lager. De overige stadsdelen scoren rond het stadsgemiddelde.

Voor de leerlingen uit de hoogste groepen van de basisschool geldt dat ze gemiddeld iets minder dan twee keer per week tussen de middag een boterham op school eten. Jongeren woonachtig in de stadsdelen Centrum en Zuid blijven gemiddeld het vaakst over, zo'n twee en een half keer. Gemiddeld blijven leerlingen uit Noordwest en Hoogkerk het minst vaak over, circa één keer per week. Een samenhang is te zien met het aandeel leerlingen dat wel eens overblijft. In de stadsdelen waar relatief veel leerlingen overblijven is het gemiddeld aantal keren dat per kind per week wordt overgebleven hoger dan in de stadsdelen waar weinig kinderen tussen de middag overblijven.

Eén op de tien van deze jongeren gaat wel eens naar de NSO. Afgaande op bovenstaande resultaten is het opvallend dat het aandeel jongeren uit het stadsdeel Zuid dat gebruik maakt van de NSO relatief laag is.

Tabel 8 Respondenten naar opvang na schooltijd

Opvang	9-11 jaar	12-13 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	Totaal
Naar huis, daar is iemand	82%	77%	73%	64%	74%
Naar huis, daar ben ik alleen	4%	11%	14%	19%	12%
Naar vriend(in)	10%	10%	10%	10%	10%
Naar familie	2%	1%		1%	1%
Ergens anders	2%	1%	3%	7%	3%

Tabel 9 Gemiddeld aantal dagen overblijven en het gebruik naschoolse opvang (9-11 jaar)

	Percentage dat wel eens overblijft tussen de middag	Overblijven tussen de middag, gemiddeld aantal keer opvang per week	Percentage dat wel eens gebruik maakt van naschoolse opvang
Centrum	74%	2,5	22%
Korreweg-Oosterpark	55%	1,8	15%
Noordwest	32%	1,1	6%
Noorddijk	61%	1,8	5%
Zuid	70%	2,3	8%
Hoogkerk	39%	1,0	7%
Totaal	57%	1,8	10%

Colofon

De Jeugdpeiling wordt uitgevoerd in opdracht van de dienst OCSW van de gemeente Groningen en maakt deel uit van het integraal jeugdbeleid. De Jeugdpeiling wordt uitgevoerd door Bureau Onderzoek van de gemeente Groningen.

Contactadres
Dienst OCSW, gemeente Groningen
Postbus 268
9700 AG Groningen
Telefoon (050) 3676296
e-mail: g.de.jong@ocsw.groningen.nl

Tekst
Ard Jan Leeferink
Klaas Kloosterman

Ontwerp
Extra Bold, Groningen

Druk
Stadsdrukkerij Groningen

© maart 2004